

Chování a jednání / Jednání a chování

Obvykle považujeme za samozřejmé, že o „chování“ lze mluvit (a uvažovat) pouze u živých bytostí, a o „jednání“ pouze v případě člověka. To je ovšem jen terminologická konvence, kterou není nutno se v každém případě vázat. V určitých souvislostech má smysl význam obou termínů rozšířit a třeba i jinak upravit, zejména najdeme-li oporu ve zkušenostech lidí, kteří se některými jevy dlouhodobě a odborně zabývají, anebo někdy dokonce ve zkušenostech celých generací lidí, kteří jsou určitým jevům trvale nebo opětovně vystavováni (v určitých lokalitách, oblastech či zemědílech). Můžeme pak zcela odůvodněně mluvit (a uvažovat) o tom, jak se chová potok nebo řeka v různých ročních obdobích, jak se chová určitý prvek nebo sloučenina za určitých specifických podmínek, jak se chová určitá sopka v delších obdobích, a podobně; a vskutku bývá docela běžné o takových jevech podobným způsobem mluvit (a myslit). Jinak tomu je ovšem, když jde o „jednání“: tam vždycky předpokládáme nějaký jednající „subjekt“ jakožto „činitele“. Jestliže se však nenecháme vést a omezovat obecným chápáním slova „subjekt“, ale naopak také zde rozšíříme jeho význam i na oblasti, kde se ho běžně nikdy neužívá (za předpokladu, že pro to uvedeme i náležité důvody a význam podle toho také pojmově upřesníme), otevřeme si možnost mluvit (a myslit) o subjektu nejen v případě všech živých bytostí, ale dokonce daleko za hranicemi (či pod úrovní) života, např. u každé molekuly, u každého atomu – a možná ještě hlouběji, proč ne? Jde jen o to, takový krok náležitě zdůvodnit. A potom budeme postaveni před nutnost stanovit vztah mezi takto rozšířeně chápaným „chováním“ a „jednáním“ (místo slova „jednání“ pak můžeme mluvit o akcích, aktivitě, dokonce – jak tomu na vyšší úrovni chtěl třeba Masaryk – i o „spontaneitě“; redukcionistický přístup naopak bude nakloněn mluvit o nahodilosti, kontingenci, neurčitosti atd.)

(Písek, 100101-1.)